

OPOREZIVANJE DOHOTKA FIZIČKIH LICA

Doc. dr Damir Šehović
Ekonomski fakultet Podgorica

Pitanja za provjeru znanja

Pitanja za diskusiju i provjeru znanja

1. Napravite razliku između poreskog sistema u užem i u širem smislu, i na primjeru poreskog sistema Crne Gore objasnite odgovor.
2. Kojim razlozima su fiziokrate, kao i ostali zagovornici poreskog monizma, argumentovali svoje zalaganje za uvođenje jednog jedinstvenog poreza, te zašto je model poreskog pluralizma danas isključivo u primjeni?
3. Da ste danas zagovornici poreskog monizma, koji porez biste predložili? Obrazložite odgovor.
4. Kojim biste sve argumentima objasnili razloge povećanja prosječnog učešća poreskih prihoda u ukupnim poreskim prihodima s oko 10%, koliko su iznosili tokom XIX vijeka, na 33,6%, koliko iznose danas?
5. Kako svaka od ekonomskih, političkih, demografskih, socijalnih ili administrativnih grupa faktora utiče na strukturu i izgled poreskog sistema?
6. Po čemu se savremeni poreski sistemi razlikuju od nekadašnjih? Kakva su vaša predviđanja za budući period, kakve tendencije se mogu očekivati? Obrazložite odgovor.
7. Poredajte po fiskalnom značaju poreske oblike koji se koriste u Crnoj Gori? Da li je fiskalna izdašnost jedini kriterijum na osnovu kojeg cijenimo važnost nekog poreskog oblika za jedan poreski sistem? Koji su drugi kriterijumi?
8. Kako objašnjavate gotovo tri puta niže učešće prihoda od poreza na dohodak i poreza na dobit pravnih lica u ukupnim poreskim prihodima u Crnoj Gori u odnosu na razvijene zemlje? Da li je to za crnogorsku ekonomiju dobro ili loše? A da li je dobro to što je učešće PDV-a gotovo duplo veće?
9. Kako objašnjavate empirijski podatak da porez na dobit ostvaruje najsnažniji negativan uticaj na rast privrede? Kakav bi koncept oporezivanja dobiti u tom kontekstu trebalo da bude u Crnoj Gori po vašem mišljenju?
10. Šta nam govori podatak da je u Crnoj Gori učešće poreskih prihoda u BDP-u na nivou od 39,1% u 2021. godini? Zašto je pomenuto učešće za oko 6% veće u odnosu na razvijene zemlje?

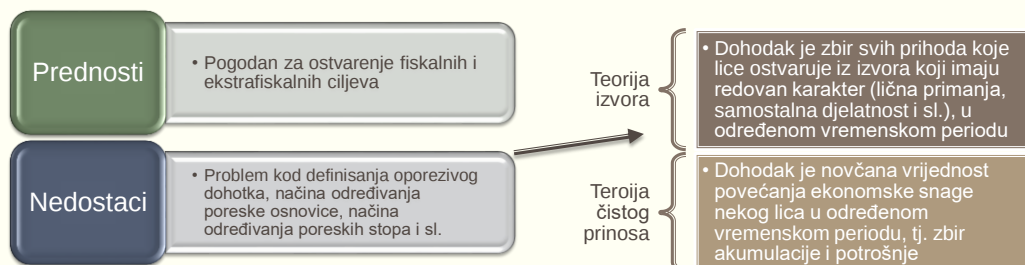
Sadržaj predavanja

- Pojam i razvoj poreza na dohodak
- Karakteristike poreza na dohodak
- Modeli oporezivanja dohotka
- Efekti poreza na dohodak
- Fiskalni značaj poreza na dohodak
- Oporezivanje dohotka fizičkih lica u Crnoj Gori

3

Pojam i razvoj poreza na dohodak

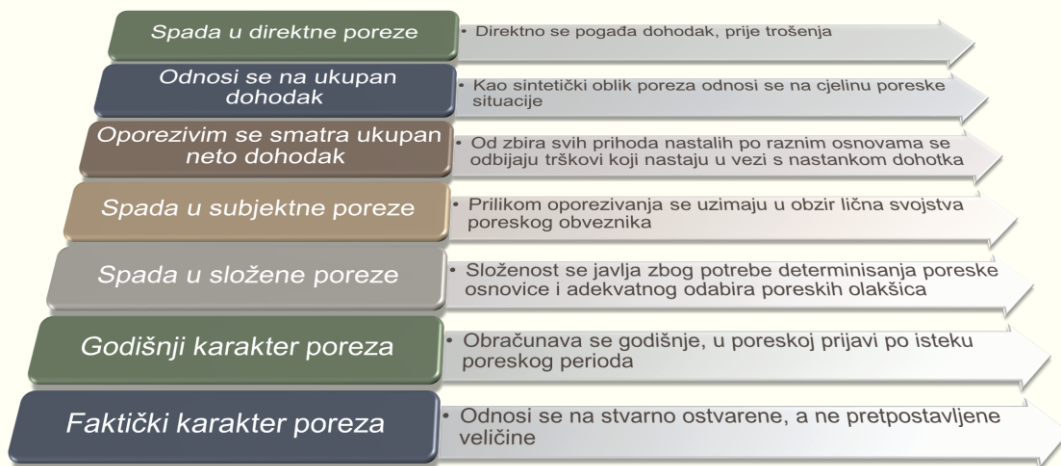
- Porez na dohodak predstavlja **jedan od najvažnijih i najsloženijih poreskih oblika**

- U praksi se problem definisanja dohotka rješava tako što svaka država propisom definiše prihode koji se smatraju dohotkom
- Prvi put se javlja u Velikoj Britaniji **1798. godine** kao privremeni vanredni oblik poreza, da bi se finansirao rat s Francuskom, da bi 1842. godine bio uveden kao redovan porez
- Krajem XIX i početkom XX vijeka je uveden u Njemačkoj, SAD-u, Francuskoj, a nakon toga i u ostalim državama

4

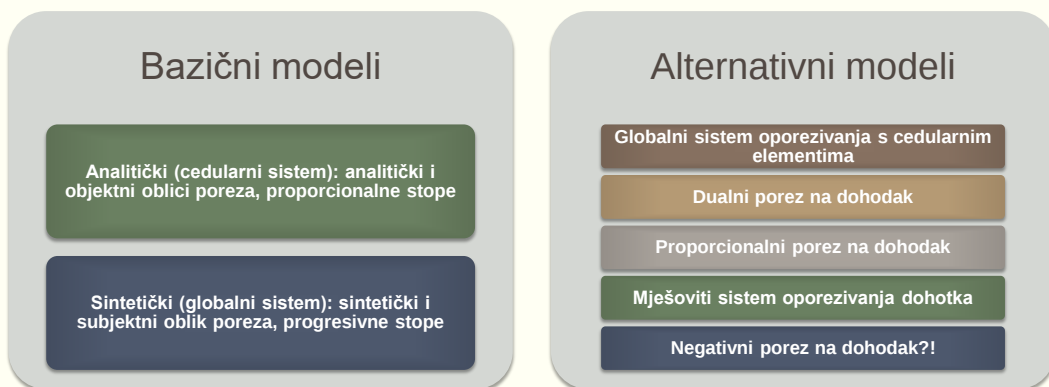
Karakteristike poreza na dohodak

5

Modeli oporezivanja dohotka

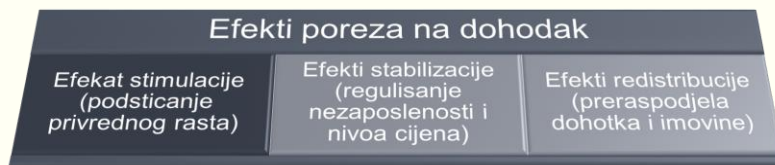
- Ne postoji unificiran stav o tome kako treba da izgleda model oporezivanja dohotka

- Najčešće su u primjeni sintetički, dualni i proporcionalni model

6

Efekti poreza na dohodak – efekat stimulacije

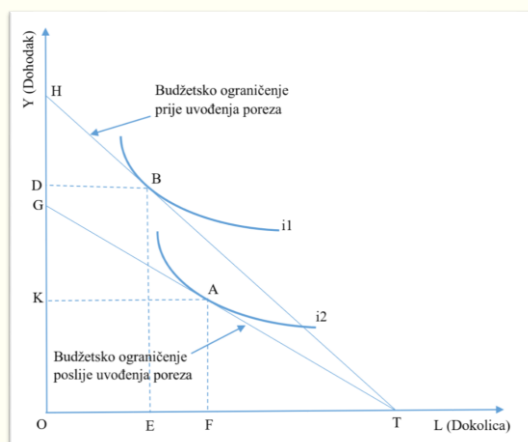

- Poreska politika, odnosno porez na dohodak, može ostvarivati uticaj na privredni rast preko uticaja na ponudu rada i štednju
- Važan indikator uticaja poreza i doprinosa na ekonomiju je **poresko opterećenje troškova rada** (udio poreza i doprinosa u troškovima zarada), koje govori o troškovima s kojima se polodavac suočava tokom isplate zarade
- Kakav će biti uticaj ovog indikatora, tj. poreza na dohodak na zaposlenost (koja je bitna determinanta privrednog rasta) zavisi od elastičnosti krive ponude (tražnje) za radom, odnosno od toga da li preovladava efekat supstitucije ili efekat dohotka

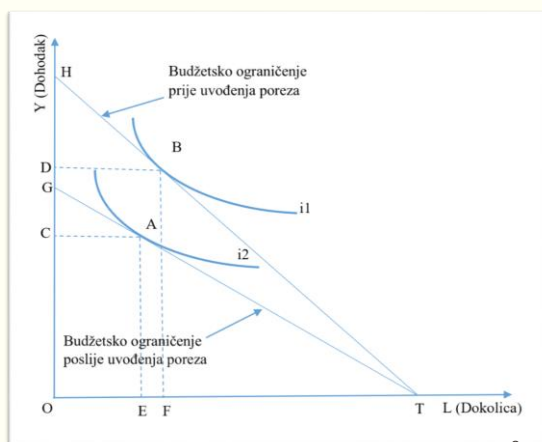
7

Efekti poreza na dohodak – efekat stimulacije

Efekat supstitucije kod poreza na dohodak
(supstituisanje rada dokolicom)

Efekat dohotka kod poreza na dohodak
(povećanje broja časova rada)

8

Efekti poreza na dohodak – efekat stimulacije

- Efekat supstitucije i efekat dohotka su međusobno suprotstavljeni, a koji će od ta dva efekta preovladati zavisi od elastičnosti ponude rada u odnosu na neto dohodak

Zaključci empirijskih istraživanja:

- U slučaju relativno niskih zarada preovladava efekat dohotka, i obrnuto
- Elastičnost ponude rada muške i ženske radne snage je različita, u slučaju povećanja poreza ženska radna snaga (udate žene) je sklonija da smanji ponudu rada od muške, a u slučaju smanjenja poreza zaposlena ženska radna snaga je sklonija povećanju ponude rada

9

Efekti poreza na dohodak – efekat stimulacije

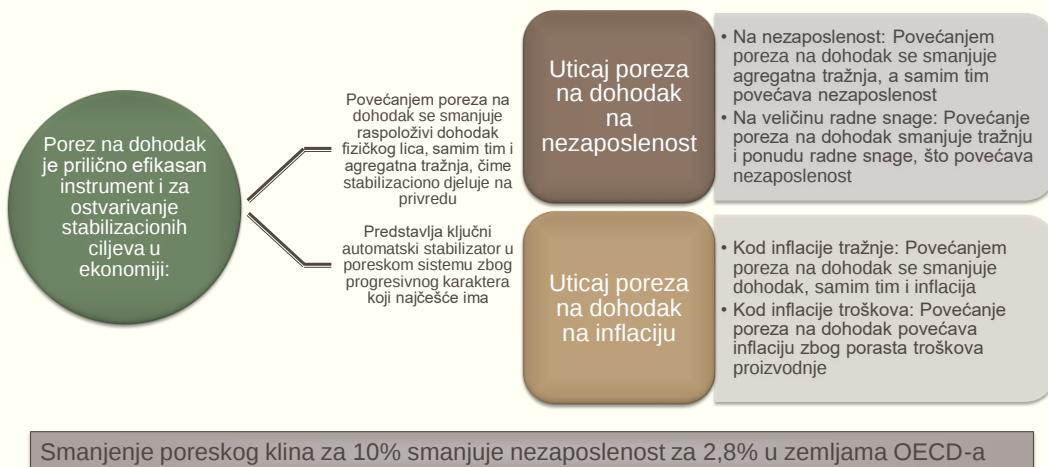
- Osim preko ponude rada, porez na dohodak utiče na privredni rast i putem uticaja na štednju i investicije, jer dohodak, pored prihoda od rada, čine i prihodi od kapitala
- Povećanje poreza na dohodak koji potiče od štednje smanjuje prinos na kapital, što u slučaju efekta supstitucije dovodi do smanjenja štednje, a u slučaju efekta dohotka do njenog rasta

Zaključci empirijskih istraživanja:

- Elastičnost štednje je blizu nule, jer su efekat dohotka i efekat supsticuje približno jednaki
- Povećanje poreza na dohodak, koje smanjuje raspoloživi dohodak, na različit način djeluje na lica s većim i s nižim dohotkom. Kod onih s većim dohotkom će rezultirati smanjenjem štednje jer se ne odriču potrošnje na koju su navikli, a kod drugih s nižim dohocima neće smanjiti štednju jer viškovima i ne raspolažu

10

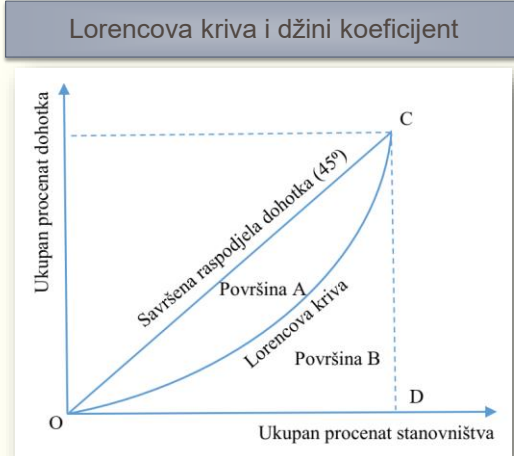
Efekti poreza na dohodak – efekat stabilizacije

11

Efekti poreza na dohodak – efekti redistribucije

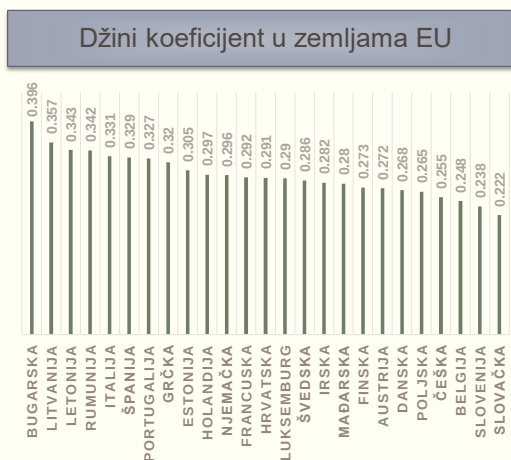
- Mjere poreske politike (**oporezivanje**) i mjere socijalne politike (**transferi za socijalnu zaštitu**) su prilično efikasni instrumenti za ostvarivanje redistributivnih ciljeva
- Redistributivni učinak poreza na dohodak je protivnaka za negativan učinak indirektnih poreza
- Kada govorimo o oporezivanju, primjena progresivnog sistema oporezivanja dohotka je jedan od najznačajnijih načina za postizanje redistributivnih efekata, ali kako se veći efekat na redistribuciju ostvaruje socijalnim transferima, porezi (porez na dohodak) trebaju da imaju dopunsku a ne primarnu ulogu u ostvarivanju tih ciljeva
- Najznačajniji metod za mjerenje pravednosti u distribuciji dohotka je **Džini koeficijent**, koji se računa uz pomoć **Lorenove krive**

12

Efekti poreza na dohodak – efekti redistribucije

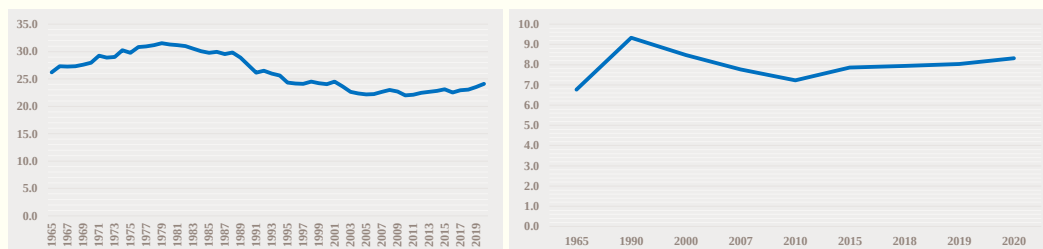
- Posljednjih decenija je prisutan trend rasta nejednakosti u raspodjeli dohotka u zemljama OECD-a, kao i u zemljama EU
- Koliko su porezi i transferi za socijalnu zaštitu važan instrument za uticaj na redistributivne ciljeve govori podatak da je nejednakost u raspodjeli dohotka nakon oporezivanja i transfera u prosjeku niža za 25% u zemljama OECD-a
- Pritom, direktni porezi smanjuju a indirektni povećavaju nejednakost u raspodjeli dohotka

13

Fiskalni značaj poreza na dohodak

- Riječ je o izdašnjem poreskom obliku s visokim učešćem prihoda u ukupnim poreskim prihodima, kao i bruto domaćem proizvodu
- Kada je riječ o zemljama članicama OECD-a, prosječan udio prihoda od ovog poreskog oblika pnm poreskim prihodima je u 2020. godini bio na nivou od **24,1%** a u BDP-u **8,3%**
- Udio prihoda od ovog poreza u ukupnim poreskim prihodima u crnoj Gori je u 2021. godini bilo na nivou od **9,6%** (dva i po puta niže u odnosu na zemlje OECD-a)

14

Oporezivanje dohotka fizičkih lica u Crnoj Gori

Predmet oporezivanja

- Sistem oporezivanja dohotka fizičkih lica u Crnoj Gori je regulisan Zakonom o porezu na dohodak fizičkih lica
- Tako je uspostavljen u osnovi cedularni sistem oporezivanja dohotka, pa se svi prihodi fizičkog lica oporezuju cedularno na način što se svaka vrsta prihoda oporezuje po posebnim pravilima
- **Predmet oporezivanja** rezidenta je dohodak koji rezident ostvari u Crnoj Gori i izvan Crne Gore, a nerezidenta dohodak koju ostvari u Crnoj Gori
- **Dohodak** predstavlja zbir svih (neto) oporezivih prihoda ostvarenih u poreskom periodu

Prihodi koji podliježu porezu na dohodak (izvori dohotka):

- prihod od ličnih primanja;
- prihodi od samostalne djelatnosti;
- prihodi od imovine;
- prihodi od kapitala;
- kapitalni dobici;
- prihodi od sportske djelatnosti;
- prihodi od autorskih i srodnih prava, patenta, žiga i prihodi samostalnih stručnjaka u kulturi;
- ostala primanja koja ne predstavljaju zaradu (druga primanja).

15

Oporezivanje dohotka fizičkih lica u Crnoj Gori

Poreski obveznik

- **Poreski obveznik** poreza na dohodak je rezidentno odnosno nerezidentno fizičko lice koje ostvaruje dohodak iz ranije pomenutih izvora utvrđenih zakonom
- Poreski obveznici su rezidentna lica, za dohodak ostvaren u Crnoj Gori i van nje, kao i nerezidentna lica za dohodak ostvaren u Crnoj Gori, ali ne i na dohodak iz inostranstva
- Evidentno je da kod rezidenta postoji tzv. neograničena poreska obaveza (za dohodak ostvaren u Crnoj Gori i inostranstvu), dok za nerezidenta važi teritorijalan princip

Pod rezidentnim licem se podrazumijeva lice koje u Crnoj Gori ima prebivalište ili centar poslovnih interesa, odnosno lice koje boravi duže od 183 dana u Crnoj Gori u jednoj poreskoj godini

16

Oporezivanje dohotka fizičkih lica u Crnoj Gori

Porez na lična primanja

- Riječ je o porezu koji pogađa lična primanja (prihode koje poreski obveznik ostvaruje po osnovu zaposlenja), a koja obuhvataju zaradu, naknadu zarade i druga primanja propisana Zakonom o radu
- **Poreski obveznik** poreza na lična primanja je fizičko lice koje ostvaruje dohodak koji proizilazi iz ličnih primanja
- Poreski platac ovog poreza poslodavac, odnosno isplatilac tih primanja, koji porez obračunava, obustavlja i uplaćuje prilikom svake isplate primanja
- **Stopa poreza** na dohodak koji je ostvaren na osnovu prihoda od ličnih primanja je progresivna i iznosi:
 - ✓ **0%** na iznos oporezivog dohotka od 700 €;
 - ✓ **9%** na iznos oporezivog dohotka od 700,01 € do 1000 €;
 - ✓ **15%** na iznos oporezivog dohotka od 1.000,01 €.

17

Oporezivanje dohotka fizičkih lica u Crnoj Gori

Porez na lična primanja

- **Oporezivi dohodak** od ličnih primanja predstavlja iznos bruto primanja ostvaren po osnovu zarade, naknade zarade i drugih primanja propisanih Zakonom o radu, dok se pod **poreskom osnovicom** podrazumijeva oporezivi dohodak ostvaren u poreskom periodu
- Bruto zaradu čini neto zarada, uvećana za porez na lična primanja i doprinose na teret zaposlenog
- Ako bruto zaradi (**bruto I**) dodamo i doprinose na teret poslodavca i ostale dažbine (prirez npr.), dobijamo ukupno poresko opterećenje troškova rada, tj. **bruto II** zaradu, odnosno ukupan bruto trošak rada za poslodavca

Obračun neto zarade	
Bruto I	
Porez na dohodak fizičkih lica	
Doprinos za PIO (na teret zaposlenog)	
Doprinos za zdravstveno osiguranje (na teret zaposlenog)	
Doprinos za nezaposlenost (na teret zaposlenog)	
Neto (Bruto I – (1+2+3+4))	

Poresko opterećenje troškova rada (bruto II zarada)

Bruto I
Porezi i doprinosi na teret zaposlenog
Porez na dohodak fizičkih lica
Doprinos za PIO (na teret zaposlenog)
Doprinos za zdravstveno osiguranje (na teret zaposlenog)
Doprinos za nezaposlenost (na teret zaposlenog)
Neto zarada
(Bruto I – porezi i doprinosi na teret zaposlenog)
Porezi i doprinosi na teret poslodavca
Doprinos za PIO (na teret poslodavca)
Doprinos za zdravstveno osiguranje (na teret poslodavca)
Doprinos za nezaposlenost (na teret poslodavca)
Doprinos za sindikat
Doprinos za Fond rada (na teret poslodavca)
Doprinos Privrednoj komori
Prirez na porez
Bruto II zarada
(Bruto I + porezi i doprinosi na teret poslodavca)

18

Oporezivanje dohotka fizičkih lica u Crnoj Gori

Porez na lična primanja

- Kada od ukupnog bruto troška rada za poslodavca (bruto II zarade) odbijemo neto zaradu koju prima zaposleni, dobijamo tzv. poreski klin
- **Poreski klin** (eng. Tax Wedge) predstavlja važan indikator za poređenje poreskog opterećenja troškova rada među zemljama, koji nam daje informaciju o tome koliko će od jednog eura potrošenog na zaradu zaposlenog dobiti država a koliko će zadržati zaposleni, i izračunava se na osnovu sljedeće formule:

$$PK = \frac{\text{Bruto troškovi rada (BRTR)} - \text{Neto zarada (NZ)}}{\text{Bruto troškovi rada (BRTR)}}$$

19

Oporezivanje dohotka fizičkih lica u Crnoj Gori

Porez na prihode od samostalne djelatnosti

- Prihod od samostalne djelatnosti je u crnogorskom zakonodavstvu definisan kao prihod koji je ostvaren od privredne djelatnosti, slobodnih zanimanja, profesionalnih i intelektualnih usluga koje predstavljaju osnovnu djelatnost poreskog obveznika, ali i drugih samostalnih djelatnosti koja ne spadaju u osnovnu djelatnost poreskog obveznika, a koje isti obavlja povremeno radi ostvarivanja prihoda
- **Poreski obveznik** poreza na prihod od samostalne djelatnosti je fizičko lice koje ostvaruje dohodak obavljanjem gore pomenutih djelatnosti
- Kada je riječ o poreskoj osnovici, ona kod poreza na prihode od samostalne djelatnosti može biti dvojakog karaktera – faktičkog i pretpostavljenog
- Poreski obveznik je dužan da sam obračunava porez na dohodak u godišnjoj poreskoj prijavi, koja se podnosi do kraja aprila tekuće za prethodnu godinu
- **Stopa poreza** na dohodak koji je ostvaren iz prihoda od samostalne djelatnosti je progresivna, i iznosi:
 - ✓ **9%** na iznos oporezivog dohotka od 8.400,01 € do 12.000,00 €
 - ✓ **15%** na iznos oporezivog dohotka od 12.000,01 €

20

Oporezivanje dohotka fizičkih lica u Crnoj Gori

Porez na prihode od imovine

- **Predmet oporezivanja** su prihodi od imovine, pod kojima se podrazumijevaju prihodi ostvareni po osnovu davanja u zakup pokretne i nepokretne imovine
- **Poreski obveznik** poreza na prihod od imovine je fizičko lice koje ostvaruje dohodak iz prihoda ostvarenih po osnovu imovine
- **Poresku osnovicu** čini oporezivi prihod od imovine, pod kojim se podrazumijeva razlika između pomenutih prihoda i rashoda po osnovu imovine, odnosno stvarnih troškova nastalih u vezi sa ostvarivanjem tih prihoda
- **Poreska stopa** iznosi 15% i primjenjuje se na prethodno pomenuti oporezivi prihod

21

Oporezivanje dohotka fizičkih lica u Crnoj Gori

Porez na prihod od kapitala

- Pod prihodima od kapitala, koji inače predstavljaju predmet oporezivanja ovog poreza, podrazumijevaju se:
 1. Prihodi od kamata;
 2. Udjeli u dobiti koje ostvare članovi uprave i zaposleni u novcu ili akcijama;
 3. Prihodi od korišćenja imovine i usluga od strane vlasnika i suvlasnika kapitala za njihove privatne potrebe;
 4. Prihodi od dividende i udjela u dobiti;
 5. Primanja po osnovu akcija i učešća u kapitalu članova uprave i zaposlenih u društvu kapitala, koje dobiju ili kupe pod povlašćenim uslovima.
- **Poreski obveznik** poreza na prihod od kapitala je fizičko lice koje ostvaruje ove prihode
- Isplatilac prihoda od kapitala je dužan da obračuna, obustavi i uplati porez na prihod od kapitala istovremeno sa isplatom prihoda
- Porez na prihode od kapitala se obračunava po stopi od 15%

22

Oporezivanje dohotka fizičkih lica u Crnoj Gori

Porez na kapitalne dobitke

- Pod kapitalnim dobitkom se obično smatra dobitak od prodaje kapitalne imovine, odnosno razlika između veće prodajne vrijednosti kapitalne imovine i manje vrijednosti po kojoj je ona pribavljena
- Kapitalnim dobitkom, u smislu Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica se smatra prihod ostvaren prodajom imovine, tj. nepokretnosti, udjela u pravnom licu i hartija od vrijednosti (akcije i druge vlasničke hartije od vrijednosti), koji kao takav predstavlja predmet oporezivanja
- **Poreski obveznik** poreza na kapitalne dobitke je fizičko lice koje ostvari pomenuti prihod
- Osnovicu poreza na kapitalne dobitke predstavlja razlika između prodajne i nabavne cijene kapitalne imovine
- Porez na kapitalne dobitke se obračunava godišnje i plaća istovremeno sa podnošenjem godišnje poreske prijave
- Stopa poreza na kapitalni dobitak je jedinstvena i iznosi **15%**

23

Oporezivanje dohotka fizičkih lica u Crnoj Gori

Porez na prihod od sportske djelatnosti

- **Predmet oporezivanja** ovog poreza su prihodi: profesionalnog sportiste, sportiste amatera, trenera, sportskog stručnjaka osposobljenog za rad u sportu, kao i prihodi po osnovu transfera i naknade treneru i sportisti amateru koji nemaju karakter zarade
- **Poreski obveznik** je fizičko lice koje ostvari prihod od sportske djelatnosti
- **Poresku osnovicu** poreza na prihod od sportske djelatnosti predstavlja razlika između prihoda i rashoda od sportske djelatnosti, pri čemu se pod rashodima smatraju stvarni troškovi nastali u vezi sa ostvarivanjem prihoda
- Porez na prihode od sportskih djelatnosti se akontativno obračunava, obustavlja i uplaćuje od strane isplatioca prihoda, i to pri svakoj isplati prihoda i istovremeno sa isplatom
- **Stopa** poreza na prihod od sportske djelatnosti je jedinstvena i iznosi 15%

24

Oporezivanje dohotka fizičkih lica u Crnoj Gori

Porez na prihod od autorskih i srodnih prava, патената i žiga i prihoda samostalnih stručnjaka u kulturi

- **Predmet oporezivanja** ovog poreza je naknada koju obveznik osvari po ovom osnovu
- **Pod poreskim obveznikom** se podrazumijeva fizičko lice koje ostvaruje pomenute prihode
- **Poreska osnovica** predstavlja razliku između prihoda po ovom osnovu i rashoda nastalih u istom poreskom periodu
- Porez na prihode od autorskih i srodnih prava, патената i žiga i prihoda samostalnih stručnjaka u kulturi, a koji su ostvareni u Crnoj Gori, takođe se akontativno obračunava, obustavlja i uplaćuje od strane isplatioca prihoda, pri svakoj isplati prihoda i istovremeno sa isplatom
- **Poreska stopa** je jedinstvena i iznosi 15%

25

Oporezivanje dohotka fizičkih lica u Crnoj Gori

Porez na prihode od drugih primanja

- Pod drugim primanjima se smatraju: nagrade; novčane pomoći; naknade troškova i davanja fizičkim licima koja nijesu zaposlena kod isplatioca prihoda, a koja ne predstavljaju obavezu protivusluge, i nijesu oporezovana po drugom osnovu ili nijesu izuzeti od oporezivanja, niti predstavljaju oslobađanje od plaćanja poreza po tom osnovu
- **Poreski obveznik** je fizičko lice koje ostvaruje pomenute prihode
- Porez na prihode od drugih primanja se obračunava, obustavlja i uplaćuje istovremeno s isplatom prihoda
- **Poreska stopa** je jedinstvena i iznosi 15%

26

Hvala na pažnji!

damirsehovic@yahoo.com